

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОЛОГІЇ. ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

ВИПУСК ХІХ

Рівне

2010

Актуальні проблеми сучасної філології. Літературознавство: Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. – Вип. ХІХ / Ред. кол. Я. О. Поліщук [та ін.]. – Рівне : РДГУ, 2010. – 178 с.

У збірнику вміщені статті з проблем українського літературознавства, теорії літератури та компаративістики. Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, студентами, вчителями-словесниками.

Збірник затверджений ВАК України як наукове видання, в якому можуть публікуватися результати кандидатських і докторських дисертацій із філологічних наук.

Свідectво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 15954-4426Р від 19.11.2009 року

Рекомендовано до друку Вченою радою
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 10 від 28 травня 2010 р.)

Редакційна колегія:

доктор філологічних наук, професор **ДАВИДЮК В.Ф.** (Волинський державний університет ім. Лесі Українки)

доктор філологічних наук, професор **ДЕНИСЮК І.О.** (Львівський національний університет ім. Івана Франка)

доктор філологічних наук, професор **ГОЛОМБ Л.Г.** (Ужгородський національний університет)

доктор філологічних наук, професор **МЕЙЗЕРСЬКА Т.С.** (Одеський державний педагогічний університет)

доктор філологічних наук, професор **ПОЛІЩУК Я.О.** (Рівненський державний гуманітарний університет, головний редактор)

доктор філологічних наук, професор **ТУРГАН О.Д.** (Запорізький державний медичний університет)

доктор філологічних наук, професор **ШУЛЬЖУК К.Ф.** (Рівненський державний гуманітарний університет)

Наукові редактори:

доктор філологічних наук, професор **ПОЛІЩУК Я.О.**

кандидат філологічних наук **КИРИЛЬЧУК О.М.**

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. ЕСТЕТИЧНІ ФРЕЙМИ ЛІТЕРАТУРИ

Поліщук Ярослав. Кінематографічна тропіка у творчості Михайла Коцюбинського.....	4
Антипчук Надія. Перлини духовності на сторінках журналу „Молода Україна” Олени Пчілки	15
Миненко Юрій. Християнська символіка української геральдичної поезії епохи бароко	25
Остапко Юлія. Художні прийоми відображення психології персонажів у новелістиці Василя Стефаника	36

РОЗДІЛ II. ТЕКСТИ І КОНТЕКСТИ

Томчук Любов. “Краса в істині”: жіноча місія в культурі	46
Крупка Мирослава. Родинні конфлікти як характерна риса посттоталітарного буття (на прикладі творчості Євгенії Кононенко та Людмили Таран)	52
Кирильчук Олександр. Український історичний роман 1940-1950-х років у контексті ідеологічних пошуків соцреалізму	61
Назарук Вікторія. Гуманістичні концепції Даміана Наливайка у контексті барокової естетики	71

РОЗДІЛ III. ПИТАННЯ ПОЕТИКИ

Тхорук Раїса. Опозиція місто/село у драмах Марка Кропивницького	79
Чиж Наталія. Осмислення смерті у “Щоденнику” Аркадія Любченка ...	88
Хомеча Наталія. Еней на межі XX – XXI століть: Іван Котляревський та Юрій Андрухович	93
Криловець Роман. Філософська поезія Василя Стуса (на матеріалі збірки “Зимові дерева”)	107
Ярошенко Роман. Літературно-методологічний аналіз розвитку жанру псалма на грані Старого та Нового Завітів	114

РОЗДІЛ IV. ЕСТЕТИЧНА СИСТЕМА ТА РЕЦЕПЦІЯ ЛІТЕРАТУРИ

Гон Мойсей. Творчість Шолома-Алейхема: українська модель рецепції (1920 – 1930 роки)	123
Бестюк Ірина. Рецепція творчості Михайла Коцюбинського в літературі 20-х років XX століття (на прикладі новели “Тіні нетлінні” Михайла Івченка)	132
Кир’янчук Богдан. Герменевтичні концепції Габрієля Марселя	143
Годунок Зоряна. Категорії автора та реципієнта в герменевтичному тлумаченні (на прикладі художньої прози Миколи Хвильового)	154
Хмель Віра. Семантичні коди міфологеми творення в українських колядках і щедрівках	163
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	175

- НАЗАРУК ВІКТОРІЯ – аспірант кафедри журналістики та літературознавства Національного університету “Острозька академія”. Сфера наукових зацікавлень – формування барокового стилю в творчості поетів острозького кола (II пол. XVI – I пол. XVII ст.), літературна спадщина Даміана Наливайка.
- ОСТАПКО ЮЛІЯ – здобувач кафедри української літератури Рівненського державного гуманітарного університету. Сфера наукових інтересів – дослідження поетики прози раннього українського модернізму.
- ПОЛІЩУК ЯРОСЛАВ – доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури Рівненського державного гуманітарного університету, завідувач кафедри літературознавства та журналістики Національного університету “Острозька академія”, професор кафедри україністики Ягеллонського університету (Краків).
- ТОМЧУК ЛЮБОВ – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури Рівненського державного гуманітарного університету. Досліджує проблеми жіночої ідентичності в українській літературі.
- ТХОРУК РАЇСА – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури Рівненського державного гуманітарного університету. Сфера наукових зацікавлень – українська література XIX століття.
- ХОМЕЧА НАТАЛІЯ – викладач кафедри української літератури Рівненського державного гуманітарного університету. Сферою наукових зацікавлень є постколоніальна література.
- ХМЕЛЬ ВІРА – кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії літератури та славістики Рівненського державного гуманітарного університету. Досліджує поетику українського фольклору.
- ЧИЖ НАТАЛІЯ – аспірант кафедри української літератури Рівненського державного гуманітарного університету. Сфера наукових зацікавлень – українська мемуаристика XX століття з позицій екзистенціалізму.
- ЯРОШЕНКО РОМАН – здобувач кафедри літературознавства та журналістики Національного університету “Острозька академія”.

Роман Ярошенко

УДК 821.161.2-141

ЛІТЕРАТУРНО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ЖАНРУ ПСАЛМА НА ГРАНІ СТАРОГО ТА НОВОГО ЗАВІТІВ

У статті досліджується специфіка розвитку та композиційні засоби переспіву псалмів, через що витворюється структурований образ псалма на різножанровій літературній площині, що збагачує його неповторну самобутність та незамінне практичне використання у цілому хронологічному просторі. Автор робить ґрунтовний аналіз та наукове дослідження природної семантики жанру псалма, проглядаючи його через призму сакраментальності. Він висвітлює літературний, філософсько-богословський та історіософський погляд на розвиток псалма, створюючи детальну характеристику його різножанрової специфіки.

Ключові слова: псалом, жанр, аналіз, сакраментальність, переспів, тлумачення.

The article examines the specifics of development and compositional features remakes of Psalms because of what is made by a structured image psalm to various genres of literature plane that enriches its unique identity and essential practical use in general chronological space. The author makes a thorough analysis and the scientific research of natural semantics psalm genre, browsing through the prism of his sakraments. It covers literary, philosophical and theological and philosophical perspective on the development of this psalm, creating detailed description of his various genres specific.

Key words: hymn, genre, analysis, sakraments, lie, interpretation.

Завуальовуючи парадигму розвитку старозавітної поезії, псалми здобули свою першість серед інших Книг Старого Завіту, а в Новому поступалися тільки чотирьом Книгам, що входять до списку Євангелія. Спогадуючи історію наших предків, стає явним, що Псалтир відіграв і там величаву роль, оскільки був першою книгою Старого Завіту, перекладеною на слов'янську мову святими Кирилом і Меодієм.

Щодо структурного аспекту псалмів необхідно згадати, що увесь церковнослов'янський Псалтир ділиться на 20 катизм. Оскільки ці молитви складено не всі водночас та не впродовж, короткого часу, то стає зрозуміло, що зробив це не один автор, як це зазначає народна традиція. Історія єврейського народу є нічим іншим, як історією тісних стосунків людини із Богом, прикладом вірності Богові. То й, відповідно, Книга псалмів збагачувалась разом із тим, як розросталася Біблія. Упродовж багатьох століть Бог об'являвся своєму народові, що чітко прочитується на сторінках Книг Старого Писання, проте саме у псалмах присутня вся тогочасна історія ізраїльського народу та взаємини між Богом і людиною. Усе, що пов'язане з цими стосунками, стало предметом молитви: радісні та сумні події – як приватні, так і всенародні, месіанські надії, потреби особливої допомоги,

визнання власних провин та благання прощення за них і, насамперед, потреба висловити про славу, вшанувати Бога та подякувати Йому.

Книга Псалмів зароджувалася у різні епохи розвитку літератури та у різних національних культурних контекстах. Така активізація відбувалася через те, що лише самим її змістом і метатекстами задосить формулювала історичну пам'ять культури. Це чітко зауважує Ю. Лотман, який подає твердження, що саме ця пам'ять культури стає "інструментом мислення в сучасному, хоча її змістом є минуле" [9, 384].

Згадка про чітке вживання псалмів на Утрені як богословському правилі зафіксована ще з часів Бориса і Гліба. "Послані ж прийшли на Альту вночі і, підступивши ближче, чули вони блаженного Бориса, що співав заутреню. Сказали бо йому: "Хочуть тебе погубити". І, вставши, почав він співати, говорячи:

"Господи! Чого помножилися мучителі мої?

Встають на мене многії. Стріли твої встромились в мене,

Та я на рани готов, і скорбота моя передо мною є. Господи!

Почуй ти молитву мою і не ввійди в суд із рабом твоїм,

Бо не оправдається перед тобою жоден із живих,

Бо піддав гонінню ворог душу мою".

І, скінчивши шестипсалміє і побачивши, що є вже послані погубити його, став він співати псалтир, говорячи:

«Обступили мене тільки тучні, і зборище злобних оточило мене.

Господи боже мій, на тебе уповав я.

Тож спаси ти мене і від усіх гонителів моїх позбав мене»" [6, 278].

Також той факт, що в історичному творі "Повість минулих літ" про псалом згадано 65 разів, переконливо свідчить, що на наших українських землях Псалтир відігравав значну роль.

Тому і справді, роль культурної пам'яті є досить значна, оскільки творить відгомін минулого, без котрого неможливо осмислити це в теперішньому, іншими словами – це вагома засада вкрай необхідного ходу сприйняття та автосвідомості. "Взаємозв'язок пам'яті культури і її саморефлексії вибудовується як постійний діалог: деякі тексти із хронологічно давніших пластів привносяться в культуру, взаємодіючи з її сучасними механізмами, генерують образ історичного минулого, який переноситься культурою в минуле, і вже як рівноправний учасник діалогу впливає на теперішнє" [9, 384-385].

Ієронім Стридонський у своєму творі "Життя Павла Фівейського" і Атанасій у описі "Життя святого Антонія" відтворили ідеальний пустинний лад, яким жили тогочасні аскети. Разом із тим, вони залишили для нас дуже цінну згадку про устав та приписи різних подвижників. Отже, у IV-V ст. одними із перших віддалених від світу пустинників були анахорети (з грецької *αναχωρησις*), саме вони, будучи найкращими та найзразковішими, заклали фундаментальні основи для формування монастирського правила молитви псалмоспіву. Саме від них наш теперішній устав успадкував досить широке вживання Псалтиря. По-правді зазначав Августин: "Любов до

псалмоспіву зродили монастирі". Дуже скоро подвижники встановили особливі правила молитовного застосування Псалтиря. Згідно зі старовинним правилом, Псалтир прочитували повністю від початку до кінця як денну або нічну молитву. Звісно, окрім псалмів і Святого Писання, були у широкому вжитку й інші короткі молитви. Правда, згодом цей устав та чітке правило анахоретів відчитувати увесь Псалтир кожного дня почало перероджуватись в "Ісусову молитву", яка, власне, і взяла від них початок свого існування [1, 248].

Літературно-змістовна побудова Старого Заповіту допомагає усвідомити вагоме місце Псалтиря серед інших священних книг, де йому притаманний навчально-поетичний характер, отже дана задумана система простежується за схемою:

- П'ятикнижжя: Буття, Вихід, Левіт, Числа, Второзаконня;
- Книги історичні: Ісуса Навина (звана ще також "Книга Єгошуї"), Судді, книга Рут, дві Самуїлові книги, дві книги Царів, дві книги Хронік, книга Ездри, книга Неемії, книга Естер;
- Книги навчально-поетичні: Йова, Книга Псалмів (названа Псалтир), книга Приповідок (часто додають Соломонових), книга Еклезіастова (або Проповідницька), Пісня Пісень;
- Книги пророчі: – книги великих пророків: Ісаї, Єремії, Езекіїла, Плач Єремії; – малих пророків: Даниїла, Осії, Йоїла, Амоса, Овдія, Йони, Михея, Наума, Авакума, Софонії, Огії, Захарія, Малахії.

Таким чином, бачимо, що Старий Заповіт побудовано за чітко продуманою структурою, де Книга Псалмів займає вагоме місце впродовж усіх століть, є важливою для царів і пророків, що й надає їй властивостей універсальної книги. Старий Завіт вибудовує спершу передісторію єврейського народу, що вміщена у П'ятикнижжі, в золотій середині розташовує збірники літературних пам'яток, а наприкінці – книги пророчі, які передвіщають майбутнє. Тому Псалтир стоїть на межі літературно-молитовного спрямування та пророчої містагогіки, що надає йому різножанрового забарвлення та відтінку літературно-критичної цінності.

Структурно-жанрові відмінності поміж псалмами, одами, гімнами, чи піснями визначити фактично неможливо, тому що і за змістом, і за формою вони бувають дуже подібними, та в цілому, всі вони є виразом молитовного духу. Окрім Псалтиря, вживаються у побуті церковні піснеспіви, до яких належать: стихири, тропарі, канони, акафісти та інші молитви, що знаходяться в молитовниках і служебниках. Апостол Павло в Посланні до ефесян зазначає: "Проказуйте між собою вголос псалми й гімни та духовні пісні, співайте та прославляйте у серцях ваших Господа" (Еф. 5,19) та подібно: "В псалмах і співах й піснях духовних, в благодаті співайте у серцях ваших Господеві" (Кол. 3, 16). Цінністю для дослідження історії розвитку псалмів тут виступає те, що апостол Павло вперше після новозавітного приходу Христа розпочинає зазначати їх вагомість та наголошувати на щоденному їх використанні. Також часто в інших своїх

посланнях він намагався охопити найрізноманітніші молитви, що виражаються словом чи співом, знову ж повертаючись до псалмів, тому, назвавши таку специфіку словом, – вийде молитва словесна, назвавши її псалмом, гімном чи одою, – стилістичне розуміння одне. Через те не варто намагатися визначити чіткі відмінності поміж цих назв [8, 62].

Отже, псалми вміщують безліч месіанських пророцтв, зокрема 2-ий псалом вважається месіанським пророцтвом від першого до останнього рядка. Безліч псалмів носить месіанський характер, тобто пророкують прихід Спасителя. Наведу для прикладу псалом 21, що зацікавлює тим, що розп'яття було римським і грецьким звичаєм, який не був відомий євреям до полону в 600 році до нашої ери. Євреї страчували винуватців, забиваючи їх камінням. Тим не менше, Псалом 21 написаний за тисячу років до народження Христа, коли ніхто й не чув про таку кару смерті, але все ж дає точну і чітку картину зображення смерті на хресті [7, 245]. Безумовно необхідним тут буде аналіз месіанського характеру псалмів, у яких закладені глибинні пророчі задуми та паралельно подано їх здійснення у новозавітній площині, наведу декілька їх прикладів:

СТАРИЙ ЗАВІТ

Псалом 55, 12-14

Псалом 22, 16

Псалом 22, 1

Псалом 34, 20

Псалом 16, 10

НОВИЙ ЗАВІТ

- Матей 26, 47-50

- Лука 23, 33; 24, 39

- Матей 27, 35

- Йоан 19, 36

- Матей 28, 2-7

Також присутні конкретні вказівки про прихід, відкуплення та воскресіння Ісуса Христа, наприклад:

Псалом 2, 7

Псалом 131, 11; Єремія 23, 5;

Псалом 71, 10-11

Псалом 44, 7; Ісаїя 11, 2; 61, 1

Псалом 109, 4

Псалом 68, 10

Псалом 77, 2

Псалом 21, 7; 68, 8. 10. 21

Псалом 68, 9; Ісаїя 63, 3

Псалом 68, 5; Ісаїя 49, 7

Псалом 117, 22

Псалом 2, 1-2

Псалом 40, 10; 54, 13-15

- Лука 1, 32. 35

- Діяння 13, 23; Римлян 1, 3

Матей 2, 1-11

- Матей 3, 16; Йоан 3, 34;

Євреїв 5, 5-6

Йоан 2, 17

Матей 13, 34-35

- Римлян 15, 3

Йоан 1, 11; 7, 5

Йоан 15, 24-25

Матей 21, 42; Йоан 7, 48

Лука 23, 12; Діяння 4, 27

Йоан 13, 18. 21 [7, 252].

За жанром ціла книга Псалмів є поезією. Безумовно, поезії як жанру, характерна більша музичність, ніж пересічній драмі чи прозі. Західна поетична традиція для передачі цього музичного почуття використовує у поетичних рядках риму і розмір, ритм. Східна, і в тому числі старовірська, поетична традиція базується не стільки на римі чи ритмі, скільки на своєрідному розвитку поетичного образу через тавтологію (багаторазове повторення) і смисловий антагонізм. Тлумачна література про Псалтир

своєю кількістю перевищує всі старозавітні книги і не поступається навіть тлумаченням новозавітніх книг. Загальне число всіх праць, що стосуються трактування Псалтиря, здебільшого виражається словами "велике число". Лелонг нарахував близько 1200 тлумачень, а у XVII і XIX ст. їх з'явилося не менше сотні. Бл. Ієронім згадує, що Псалтир пояснював Оріген, Євсеній Кесарійський, Теодор Гераклійський, Дідим Олександрійський [2, 8].

Синтезуючи в собі властивості історично-літературного і фольклорно-побутового жанрів, поезія псалмів слов'янської культури та літератури зазнавала постійних деформацій, які розкриваються при порівнянні її з оригінальними текстами книги Старого Завіту. Тому у творчості Г. Сакса знаходять місце усі форми впливу фольклору, що насамперед помітно на поетичних жанрах: трансформувалися численні види пісні: любовна, хвалебна, духовна, мейстерзингерська пісня, причому особливе місце належить духовній пісні, яка виникла в Німеччині з метою доведення релігійних ідей до свідомості народних мас. Г. Сакс слідом за Лютером складав чи обробляв псалми і перекладав Старий і Новий Завіти у духовні вірші і протестантські пісні [14, 180].

Протягом багатьох століть безліч філософів, богословів, отців Церкви, літературознавців хотіли розтлумачити псалми, щоб усвідомити їх глибинну основу та інтегруватися у просторі їх сакраментальної дійсності. Починаючи від найдавнішої християнської книги "Дідахе", де вперше за час Нового Завіту вже пробігом зазначалося про вживання псалмів християнами, хочемо заторкнути й великих діячів, що займають чільне місце в історії розвитку переспіву псалмів.

Велику роботу із вдосконалення правильної подачі змісту псалма, тогочасного життя псалмоспівця, сакраментальної основи, що таїться у задумі псалма здійснив у своїй праці "Тлумачення псалмів" архієпископ Константинопольський – св. Йоан Золотоустий. Його напрацювання є настільки масштабним, що їх неможливо оминати увагою, тому наведу кілька його тлумачень:

"Тлумачення псалма 3. Надпис псалма: "Псалом Давида, коли він біг від Авессалома, сина свого". – Що буває джерелом гріха, те служить і бичем покарання...

Тлумачення псалма 4. "Чию молитву чує Бог?" – Під правдою розуміється вся чеснота цілком... І при праведності потрібна молитва, як та, що приносить великі блага. Ми не стільки благаємо Бога за інших, скільки через самих себе. Не дивлячись на свою правоту, Давид благає про помилування...

Тлумачення псалма 5, 5-7. Він виражає: – упевненість псалмоспівця в тому, що Господь не залишить беззаконників без покарання; – подяку Церкви за порятунок, що дарував їй, і молитва її про божественне керівництво на шляху правди і про суд над нечестивими для утіхи праведників, що сподіваються на Бога; – умовляння не падати духом під час життєвої боротьби і за все благословляти Господа...

Тлумачення псалма 10. Велика сила покладання надії на Бога і безсилля при цьому ворожих підступів і нападів. Чому багато хто з беззаконників долає інших? – В чому полягає зброя праведника проти нечестивих? – “Люблячий неправду – ненавидить свою душу”. – Що значить: “Їх частка (з) чаші”? – Небезпеки, яким піддається багатий, і спокій праведника...” [15, 85].

Існує ще безліч тлумачень псалмів, окрім праць св. Йоана Золотоустого, які в колі наукового обігу не мають широкого простору дослідження. Це викликає науковий інтерес також із боку релігієзнавства та потребує своєчасного осмислення.

Неможливо оминати увагою також великого подвижника у галузі церковної літератури, та й критики загалом, св. Василія Великого, який не був письменником, проте залишив численні напрацювання, пов’язані з церковною поезією, зокрема, псалмами, антифонами, молитвами літургійними та чиноположенням. Перлиною серед його літературно-екзегетичних напрацювань є “Бесіди на Шестиднев (Бут. 1, 1–26)”, де тринадцять бесід присвячені псалмам. Цікавим фактом виступає те, що в інших бесідах він використовує буквальне і реалістичне тлумачення біблійних сюжетів, жанру, стилю застосування, а в даних тринадцяти, присвячених псалмам, – використовує алегоричний метод [4, 92].

Книга псалмів проносить і до сьогодення вчення пророків і священників, вчителів Закону і мудреців. “Кожен крок у поступі на тернистій стежці подолання років войовничого безбожництва наближає нас до віри, до істинного розуміння Божого вчення” [4, 92]. Цим пояснюється вислів св. Василія Великого, що “Книга псалмів обіймає в собі корисне із всіх книг” (Бесіди про Псалми. Передмова). У свій час відомий проповідник Лютер влучно назвав Псалтир “малою Біблією”, оскільки в псалмах чуємо: голоси переслідуваних праведників; похвальні гімни народу, що уповає на Бога; про великі діяння Господа в природі і історії; роздуми про добро і зло, про спокусу і перемогу над нею; славослов’я Царству Господньому, на престолі якого засів “син Давидів” – прообраз Христа [10, 412].

Мова всіх псалмів різко відрізняється від арамейської мови і навіть від еллінізованої мови Макавейської епохи. В псалмах малопомітний і ступінь мовного арамейського забарвлення, який, наприклад, відрізняє мови книг Єремії та Єзекиїла. Під час макавейської епохи єврейська мова повинна увібрати ще більше арамейського забарвлення, ніж у книгах Єремії та Єзекиїла, і, навіть, ніж у Езри і Неємії, – це мова талмудичних і таргумічних древніх трактатів палестинського походження, а мова псалмів не має нічого спільного з останньою [7, 248].

Почасту в увагу читача потрапляють деякі псалми, які викликають збентеження та нерозуміння, а саме різкі вислови, що стосуються “беззаконних”, “грішників”, “ворогів”, наприклад:

“О, якщо б Ти, Боже, подолав нечестивого!” (Пс. 138, 19),

“Бог помсти – Господь,

Бог помсти з’явився, –

піднесися, о Судде землі,
бундючним заплату віддай!" (Пс. 94, 1-2).

Проте необхідно відзначити, що Псалтир пов'язаний з доєвангельською епохою Одкровення Нового Завіту. Враховуючи Старозавітну ментальність, неможливо водночас трактувати новозавітне розуміння прощення, оскільки від епохи Старого Завіту було б несправедливо його вимагати. А ще, окрім того, в будь-який період насилля і нелюдська жорстокість, тиранія і масові вбивства викликали гострий протест. Варто відзначити, що псалмоспівці завжди вірили і боролися за мир та порядок, встановлений Богом. Проте в їхньому розумінні люди, які породжують зло, повинні бути покарані; тому й викликували на них небесні кари, називаючи їх ворогами Божими [7, 248].

Витлумачуючи псалми, з ними на епогеї опинився і св. Атанасій, який написав безліч тлумачень на псалми, а також на Євангеліє Матея та Луки, проте збереглися лише уривки із його напрацювань. Зокрема в "Листі до Марцеліна" про тлумачення псалмів Атанасій висловлює єдину загальну позицію по відношенню до розуміння всього старозавітного Писання – воно написане єдиним Духом, все підготовлене та написане про Христа Спасителя. Аналізуючи його тлумачення, чітко бачимо, що псалми мають особливу благодать, оскільки в них сполучуються старозавітній закон і пророки. Він також виділяє і абсолютно пророчий характер псалмів, оскільки стверджує, що псалми написані про кожного із нас. Також стверджує, що через призму псалмів у Старому Завіті можна пізнати Бога від самоспостереження та споглядання зовнішнього світу в його гармонії і красі [13, 82].

Цікавим фактом є те, що псалми відігравали велику роль в особистому житті людини, зокрема, св. Антоній, як сам зазначав, перебуваючи на пустині, поборював спокуси благодатною силою Псалтиря, використовуючи передусім окремі місця із псалмів:

"Господь мні помічник, і аз воззрю на враги моя",

"Аще ополчится на мя полк, не убоїтся сердце мое",

"Да воскреснет Бог, і расточатся врази Его, і да біжат от лица Его ненавидящіи Его" [2, 14].

У псалмоспіві св. Антонія помітним стає утворення правила, тобто дотримування певного числа молитов, іде мова про вживання 12-ти псалмів та молитов, які згодом перебрали та вдосконалили чернечі згромадження. Часто Псалтир обіймав незамінне місце для різноманітних потреб. Св. Арсенію Каппадокійському, як свреєві, потрібно було відмовляти молитви для різноманітних випадків. Проте дуже часто необхідних молитов в требнику не вистачало, оскільки траплялися ситуації, для яких не існувало відповідної молитви, тому він розпочав використання всіх псалмів з Псалтиря, підбираючи для кожного випадку.

Отже, в різні епохи Псалтир обіймав чільне місце та через творчість багатьох митців, літературознавців та культурологів зазнавав модифікацій та

різних тлумачень, деякі з них проаналізовано у даному науковому дослідженні.

Джерела:

1. Аверинцев С. Поэтика ранневизантийской литературы / С. Аверинцев. – М. : Coda, 1997. – 342 с.
2. Алексеев А. А. Библия в церковнославянской писемности / А. Алексеев // Церковный Вестник. – 2003. – № 6. – С. 6–14.
3. Апокрифи і легенди з українських рукописів / Зібр., упор. і поясн. І. Франка. – Т. 2: Апокрифи новозавітні: А. Апокрифічні євангелія. – Львів, 1989. – LXXVIII. – 443 с.
4. Батрух С. Модель християнського життя у творах св. Василія Великого / С. Батрух. – Львів : Свічадо, 2007. – 160 с.
5. Библейская энциклопедия. – М. : Локид-Пресс, 2002. – 768 с.
6. Булашев Г. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. Космологічні українські народні погляди та вірування / Г. Булашев. – К. : Довіра, 1992. – 414 с.
7. Джирланда А. Ключ до Біблії: Старий Завіт / Пер. з італ. П. Смук / А. Джирланда. – Львів : Свічадо, 2006. – С. 243 – 254.
8. Ключ к пониманию Св. Писания. – Москва, 2007. – 160 с.
9. Лотман Ю. Внутри мыслящих миров. Человек – текст – семиосфера – история / Ю. Лотман. – М. : Яз. рус. культуры, 1999. – 477 с.
10. Мень А. Исагогика: курс по изучению Священного писания: Ветхий Завет / А. Мень. – Москва : Фонд имени Александра Меня, 2000. – С. 407–422.
11. Нога Г. Інтерпретація біблійних текстів і християнських канонів у поезії мандрівних дяків / Г. Нога // Біблія і культура. – Вип. 2. – Чернівці : Рута, 2000. – С. 13–18.
12. Пелешенко Ю. Апокрифи та легенди богомилського походження в українській словесності: здобутки і перспективи дослідження / Ю. Пелешенко // Біблія і культура. – Вип. 1. – Чернівці : Рута, 2000. – С. 6–8.
13. Свенцицкая И. Тайные писания первых христиан / И. Свенцицкая. – М. : Политиздат, 1980. – 198 с.
14. Сологуб Н. М. Біблійні образи в етнологічному аспекті / Н. Сологуб // Біблія і культура. — Чернівці, 2000. — Вип. I. — С. 179-182.
15. Творения святого отца нашего Иоанна Златоуста Архиепископа Константинопольского. Толкование на псалмы. – Том V. Кн. I. – Ульяновск, 2001. – 185 с.
16. Троцкий И. Ода / И. Троцкий // Литературная энциклопедия: В 11 т. – 1929–1939 / ред. Луначарский А. В., Михайлова Е. Н. – Т. 9. – М. : ОГИЗ РСФСР, Гос. ин-т. “Сов. Энцикл.”, 1935. – 832 с.